

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 16/2009 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2010

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2010 (HE 138/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sosiaali- ja terveysvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Raija Koskinen ja budjettineuvos Tuomas Sukselainen, valtiovarainministeriö

- apulaisosastopäällikkö Mikko Staff, neuvotteleva virkamies Minna Liuttu ja finanssisihtööri Jenni Eskola, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääjohtaja Jorma Huuhtanen ja osastopäällikkö Erkki Meriläinen, Kansaneläkelaitos
- pääjohtaja Pekka Puska, hallintojohtaja Jaakko Penttinen ja tutkimusprofessori Matti Rimpelä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- sosiaali- ja terveysasioiden johtaja Jussi Merikallio, Suomen Kuntaliitto
- varatoimitusjohtaja Hannu Salokorpi, Raha-automaattiyhdistys
- toiminnanjohtaja Riitta Särkelä, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto
- pääsihteeri Eeva Kuuskoski, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osuus vuoden 2010 talousarvioesityksestä on 11,3 miljardia euroa, missä on 1,8 miljardia euroa lisäystä vuoden 2009 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahatarpeen kasvu aiheutuu työnantajan kansaneläkemaksun poistamisesta sekä heikentyneestä suhdannetilanteesta

ta, mikä vaikuttaa muun muassa työttömyysturva-, asumistuki- ja toimeentulotukimenoihin.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala osallistuu työllisyyden edistämiseksi koottavan paketin rahoitukseen. Hallinnonalan määrärahoista vähennetään 48,6 miljoonaa euroa, josta 38 miljoonaa euroa kohdistuu kansaneläkerahaston varojen vähimmäismäärän alentamiseen, 5,4 miljoonaa euroa hallinnonalan virastojen ja laitosten toimintamenoihin, 2,0 miljoonaa euroa Työterveyslaitoksen valtionapuun ja 3,2 miljoo-

naa euroa terveyden edistämisen rahoituksen uudelleen järjestämiseen.

Terveyden edistäminen ja kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset

Terveyden edistämisen momentille ehdotetaan 4,1 miljoonaa euroa, mikä on 5,2 miljoonaa euroa kuluvan vuoden talousarvion määrärahaa pienempi. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon aiemmin erillisiin hankkeisiin osoitetun 2 miljoonaa euron siirto Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoihin. Määrärahasta kohdennetaan uudelleen 3,2 miljoonaa euroa siirtämällä terveyden edistämistä koskevien hankkeiden rahoittamisvastuuta Raha-automaattiyhdistyksen rahoitettavaksi järjestöjen terveyden edistämistä tukeviin hankkeisiin. Talousarvioehdotuksen perustelujen mukaan siirtymävaiheessa on tarkoitus turvata näiden käynnissä olevien hankkeiden jatkuvuus.

Aikaisempien taloustaantumien seurauksista saatujen kokemusten perusteella voidaan nykyisten talousvaikeuksien vaikutusta kansalaisten hyvinvointiin ja terveyteen ennakoida aiempaa paremmin. Työttömyyden kasvu ja erityisesti lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen voivat esimerkiksi vaikuttaa tulevaisuudessa tarvittavan työvoiman vähenemiseen ja sosiaaliturvajärjestelmän kuormittumiseen. Valiokunta korostaa, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määräraha tulee säilyttää vähintään nykyisellä tasolla ja että uusia toimintoja ei tule siirtää Raha-automaattiyhdistyksen tuotolla rahoitettaviksi.

Edellä olevan perusteella sosiaali- ja terveystalioikunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa terveyden edistämisen määrärahaa lisättäväksi 3,2 miljoonaa euroa momentille 33.70.50.

Raha-automaattiyhdistyksen avustuksilla tuetaan järjestötyötä, joka mm. edistää kansalaisten ja perheiden omaehtoista suoriutumista ja aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. Vuonna 2009 on avustuksia myönnetty 302,5 miljoonaa euroa

ja vuonna 2010 on talousarvioesityksen mukaan avustuksina tarkoitus jakaa 293,2 miljoonaa euroa. Raha-automaattiyhdistyksen valiokunnalle (29.9.2009) esittämän arvion mukaan kuluvan vuoden tilikauden voitosta olisi avustuksiin jaettavissa 281 miljoonaa euroa.

Talousarvioesityksen perustelujen mukaan avustuksilla tuettujen ja toisaalta kuntien järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien palvelujen välistä rajanvetoa tarkennetaan eikä elinkeinotoimintaan verrattavaan palvelutoimintaan myönnetä avustuksia kilpailun vääristymisen ehkäisemiseksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan julkisesta työvoimapalvelusta annettua lakia on tarkoitus muuttaa kilpailuolosuhteissa elinkeinotoimintaa harjoittavien tasapuolisten toimintaedellytysten turvaamiseksi siten, että palkkatuen ehtoja yhdenmukaistetaan ja rajataan niin sanotun de minimis -säännön perusteella. Valiokunta korostaa, että järjestöjen kautta työllistyvien ihmisten kannalta on ratkaisevan tärkeää, että lainsäädännössä turvataan järjestöjen mahdollisuudet sosiaaliseen työllistämiseen.

Valiokunta pitää lähtökohtaisesti ongelmallisena sitä, että julkiselle vallalle kuuluvia tehtäviä on siirtynyt Raha-automaattiyhdistykselle, jonka tuotot ovat olleet vähentymässä. Saadun selvityksen mukaan Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta lähes 40 prosenttia käytetään muuhun kuin arpajaislaissa tarkoitettujen yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden avustuksiin, esimerkiksi rintamaveteraanien kuntoutukseen ja sotainvalidien sairaskotien käyttökustannuksiin (102 milj. euroa) sekä pelastushelikopteritoimintaan ja terveydenhuollon rekistereihin liittyviin tehtäviin. Sosiaali- ja terveystalioalan järjestöt ovat esittäneet vakavan huolensa siitä, että terveyden edistämisen määrärahalla rahoitettujen hankkeiden rahoitusvastuun siirto johtaa rahoituksen tosiasialliseen vähentymiseen nykyisestä. Esimerkiksi päihteitä käyttävien äitien hoidon on arvioitu vaarantuvan järjestöjen rahoituksen vähentyessä.

Valiokunta korostaa, että yleishyödyllisten kansalaisjärjestöjen rooli on merkittävä erityisesti terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämises-

sä. Valiokunnan käsityksen mukaan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaedellytyksiä tulee vahvistaa hallitusohjelman mukaisesti.

Terveiden ja toimintakyvyn edistäminen on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan keskeinen strateginen tavoite. Terveiden edistämisen politiikkaohjelman tavoitteina ovat väestön terveydentilan parantuminen ja terveyserojen kaventuminen. Valiokunnan käsityksen mukaan erityisesti perusterveydenhuollon mahdollisuuksiin terveyden edistämiseksi tulee panostaa ja sovittaa yhteen eri toimijoiden ehkäisevän työn toimenpiteitä.

Kuntien taloudellinen tilanne ja sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen

Kuntatalouden ja erityisesti yhteisöverosta riippuvaisten kuntien tilanne on kiristynyt nopeasti. Ensi vuonna kuntien verotulojen arvioidaan veroratkaisujen ja työttömyyden kasvun vuoksi vielä vähenevän vuoden 2009 tasolta. Kuntien menot kasvavat työttömyyden kasvun ja verotulojen vähentymisen lisäksi myös ennen taantuma-ajan sovittujen palkankorotusten vuoksi.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet ehdotetaan siirrettäväksi vuoden 2010 alusta lukien valtiovarainministeriön pääluokkaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen. Sosiaali- ja terveydenhuollon strateginen ohjaus ja valtionosuuksien toiminnallinen ohjaus on tarkoitus säilyttää sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä. Kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta sosiaali- ja terveydenhuollon osuus on arviolta 5,68 miljardia euroa.

Työnantajan kansaneläkemaksun poistaminen keventää kuntien menorasitetta nettomääräisesti noin 250 miljoonaa euroa. Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta nostetaan väliaikaisesti kymmenellä prosenttiyksiköllä, mikä vuonna 2010 siirtää tuloja valtiolta kunnille vajaalla 400 miljoonalla eurolla. Jälkikäteen, aikaisintaan vuonna 2012, rahoitetaan homekoulujen, terveyskeskusten, vanhainkotien ja päiväkotien korjausinvestointeja yhteensä 58,5 miljoonalla eurolla.

Varsinaisista määrärahalisäyksistä merkittävimmät ovat ylimääräinen 30 miljoonan euron

valtionosuuden korotus vuodelle 2010, hallitusohjelman mukaiset lisäykset sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiseen (21,25 miljoonaa euroa) ja osittaisen hoitorahan korottaminen (1,55 miljoonaa euroa). Sosiaali- ja terveydenhuollon osuus indeksikorotuksista on 125 miljoonaa euroa ja asukasluvun ja ikärakenteen muutoksen perusteella tehtävä lisäys 57,9 miljoonaa euroa.

Talousarvioesitykseen sisältyvien toimenpiteiden arvioidaan vahvistavan kuntataloutta nettomääräisesti 209 miljoonalla eurolla vuoteen 2009 verrattuna. Kuntien valtionosuuksien lisäys on yhteensä 566,2 miljoonaa euroa.

Taloudellisen taantuman arvioidaan heikentävän kuntien mahdollisuuksia varautua ikärakenteen muutoksesta aiheutuvaan palvelutarpeen kasvuun. Vanhustenhuollon tilasta ja kehityksestä on viime aikoina esitetty huolestuttavia havaintoja. Julkisessa keskustelussa on esimerkiksi käsitelty lääninhallitusten oikeusasiamiehelle raportoimia tietoja karkeista hoidon ja ravinnon puutteista, liiallisesta lääkityksestä ja liian vähäisistä tai olemattomista mahdollisuuksista ulkoiluun. Toisaalta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvitysten mukaan iäkkäiden laitoshoidon toimintatavat ovat vähitellen muuttuneet toimintakyvyn säilyttämistä suosivaan suuntaan. Kuntoutumista edistävä hoitotyö on lisääntynyt ja uni- ja psykoosilääkkeiden käyttö on kokonaisuutena arvioiden vähentynyt kymmenen vuoden kuluessa. Myös ikääntyneiden liikkumiseen sekä oikea-aikaiseen ja riittävään kuntoutukseen tulee panostaa nykyistä enemmän, koska liikunta- ja toimintakykyisenä säilyminen säästää myös kuntien hoivakustannuksia.

Keskeisille ikääntyneiden palveluille on asetettu valtakunnalliset määrälliset tavoitteet ikäihmisten palvelujen laatusuosituksessa (STM 2008:3). Suositus painottaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, ehkäisevän toiminnan ja kotona asumisen tukemisen ensisijaisuutta sekä kattavaa yksilökohtaista palvelutarpeen arviointia. Suosituksessa kuvataan henkilöstön mitoitusterusteita ja annetaan suosituksia henkilöstön vähimmäismitoituksesta ympärivuorokautisessa hoidossa. Suositus sisältää seuranta-indikaattoreita, joiden avulla saadaan säännöllistä

kuntakohtaista ja valtakunnallista tietoa suosituksen keskeisten sisältöalueiden toteutumisesta. Valiokunta korostaa, että vanhusväestön sosiaalisten oikeuksien turvaamiseksi tulee laatusuositusten lisäksi valmistella vanhustenhuoltoa koskeva erityislaki.

Lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalvelut on turvattava myös taloudellisen taantuman aikana. Viime vuosikymmenen laman kokemukset osoittavat, että säästäminen lasten ja nuorten universaaleista palveluista, kuten neuvolapalveluista ja kouluterveydenhuollosta, johtaa mielenterveyspalvelujen ja muiden erityispalvelujen tarpeen kasvuun. Voimavarojen turvaamisen lisäksi tulee esimerkiksi kouluterveydenhuollon järjestämiseen suositusten mukaisesti kiinnittää huomiota toiminnan valvonnassa ja ohjauksessa.

Uudistetun lastensuojelulain mukaisten lastensuojeluilmoitusten määrät ovat kasvaneet, eikä laissa säädettyjä määräaikoja lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi seurantatietojen mukaan läheskään aina noudateta. Esimerkiksi Etelä-Suomen läänissä vain neljäsosa kaikista lastensuojeluilmoituksista on käsitelty laissa säädettyssä ajassa. Myös asiakassuunnitelmien laatimisessa ja esimerkiksi lasten psykoterapiapalvelujen toteuttamisessa on merkittäviä puutteita. Valiokunnan käsityksen mukaan toimenpiteitä painopisteen siirtämiseksi lastensuojelulain tavoitteen mukaisesti varhaiseen puuttumiseen ja avohuollon tukitoimiin tulee tehostaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Kansaneläkelaitoksen rahoitus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen taloustilanne on valiokunnan saaman selvityksen mukaan erittäin vaikea ja laitos joutuu nopealla aikataululla päättämään niiden toimenpiteiden laajuus-

desta, joihin laitoksen on pakko ryhtyä toimintansa ja taloutensa sopeuttamiseksi. Laitokselle on viimeaikaisten organisaatiouudistusten yhteydessä siirretty tehtäviä, joiden hoitamiseksi tarvittavien voimavarojen riittävydestä ei laitoksen mukaan ole huolehdittu. Laitos arvioi talousarviomäärärahan vähennysten vaikutukseksi laitoksen reaalitalouden kannalta noin 2,45 miljoonaa euroa. Valiokunta korostaa, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella ja siellä tehtävällä tutkimuksella on tärkeä asema kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä ja ohjaamisessa. Valiokunta katsoo, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen voimavarojen riittävyys kuntapalvelujen kehittämiseen ja terveyden edistämiseen liittyvissä tehtävissä tulee turvata.

Kansaneläkelaitoksen rahoitusomaisuuden vähimmäismäärää on ehdotettu laskettavaksi 3,5 prosenttiin nykyisestä 5 prosentista. Ehdotus merkitsee Kansaneläkelaitoksen määrärahojen vähenemistä 38 miljoonalla eurolla vuonna 2010. Valiokunta ottaa ehdotukseen kantaa työnantajan kansaneläkemaksun poistamista koskevan hallituksen esityksen (HE 147/2009 vp) käsittelyn yhteydessä. Valiokunta toistaa kuitenkin aiemman näkemyksensä siitä, että Kansaneläkelaitoksen toimintamenojen kestävästä rahoituksesta ja laitoksen riittävästä maksuvalmiudesta tulee huolehtia (StVM 5/2009 vp).

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Håkan Nordman /r
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Markku Pakkanen /kesk
jäs.	Risto Autio /kesk	Päivi Räsänen /kd
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Paula Sihto /kesk
	Hannakaisa Heikkinen /kesk	Satu Taiveaho /sd
	Arja Karhuvaara /kok	Lenita Toivakka /kok
	Anneli Kiljunen /sd	Erkki Virtanen /vas.
	Jukka Mäkelä /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

ERIAVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa vuoden 2010 valtion talousarvioehdotuksesta vaaditaan terveyden edistämisen ja kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten turvaamista sekä nostetaan esiin huoli kuntien taloudellisesta tilanteesta ja sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä. Valiokunta myös edellyttää terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Kansaneläkelaitoksen rahoituksen turvaamista. Yhdyn valiokunnan lausuntoon sekä siihen sisältyvään pöytäkirjaan, jossa esitetään terveyden edistämisen määrärahaa lisättäväksi 3,2 miljoonalla eurolla.

Hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveyspoliittiset painotukset jäävät kuitenkin tarpeisiin nähden riittämättömiksi. Kristillisdemokraattien vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan korjauksia määrärahoihin terveyden- ja vanhustenhuollon tason kohentamiseksi ja lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lisäksi lapsiperheiden tilannetta tulisi helpottaa säätämällä huoltajan ansiotulovähennyksestä ja korjaamalla omaishoitajien epäoikeudenmukainen verotus.

Vanhustenhuollon taso

Vanhustenhuollon taso on edelleen paikoin perusoikeuksien vastaisessa tilassa. Tuoreimmat selvitykset osoittavat, että kriisi on laaja, mutta hallitusohjelman lupaukset vanhustenhuollon tason kohentamisesta eivät näy budjettiesityksessä. Tyydyttävää vanhustenhoidon tasoa ei ole mahdollista saavuttaa ilman lisäpanostusta. Ehdotan kristillisdemokraattien vaihtoehtobudjetin mukaan, että vanhustenhuollon tason kohentamiseen suunnataan 100 miljoonaa euroa lisää. Myös veteraanien kuntoutukseen ja veteraanilisään on varattava 3 miljoonaa euroa. Tilanteen korjaaminen edellyttää laatusuosituksen lisäksi selkeämpää normitusta vanhustenhoitolain ja -asetusten avulla.

Terveyspalveluiden taso

Taloudellisen taantuman aiheuttamat kipeimmät ja kohtalokkaimmat seuraukset kohdistuvat

kuntien järjestämiin palveluihin. Kuntien menojen hallitsematon kasvu johtuu pitkälti siitä, että peruspalvelujen muodostama pohja vuotaa. Jos perusterveydenhuolto ei toimi, paine kasaantuu kalliiseen erikoissairaanhoidon. Kouluterveydenhuollon puutteet tulevat esiin lisääntyvinä lastenpsykiatrian kuluina, mielenterveyspalveluiden puute näkyy erikoissairaanhoidon psykiatristen osastojen ruuhkautumisena, ja päihdehoidon puute vie potilaita sairaaloihin.

Kansalaisten suuri enemmistö on vakavasti huolissaan julkisen terveydenhuollon ongelmista. Perusterveydenhuolto on maassamme lähes kriisitilassa. Pääsy terveyskeskuslääkäreille on entisestään vaikeutunut ja terveyskeskusten vetovoima vähentynyt. Kuitenkin Vanhasen hallituksen budjettiesitys osoittaa, että hallituspuolueilla ei ole edelleenkaan aikeita lunastaa lupauksiaan terveydenhuollon tason kohentamisesta. Perusterveydenhoidon kuntoon saattaminen ei onnistu ilman merkittävää lisäpanostusta terveyskeskusten toimintaan. Terveydenhuolto on nähtävä taloudellisesti kannattavana investointina kansalaisten terveyteen, työkykyyn ja sitä kautta talouskasvuun. Samalla kansalaisten oikeudet takaavaa terveydenhuollon lainsäädäntöä tulee parantaa palvelut paremmin turvaavaksi.

Ehdotan Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaan, että terveyspalveluiden tason kohentamiseen suunnataan 100 miljoonan euron lisäpanos. Myös päihdetyötä tekevien järjestöjen tukemiseen on varattava lisää varoja. Tämän taantuman aikana on lisäksi huolehdittava siitä, että lapset ja nuoret, jotka eivät saa riittävää tukea lähiyhteisöltään, saavat sitä yhteiskunnalta. Ennaltaehkäisevään perhetyöhön, lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon sekä perhehoitajien etuuksien parantamiseen on suunnattava lisää varoja.

Omaishoitajat

Omaishoidon merkitys julkisia palveluja, erityisesti laitoshoidoa, korvaavana ja täydentävänä toimintana on kiistaton. Omaishoitajien määrää

on lisättävä ja heidän tukipalvelujaan laajennettava. Omaishoidon tuki tulee mahdollisimman pian säätää kattavaksi oikeudeksi kaikille tuen ehdot täyttävälle henkilölle. Merkittävä osa omaishoitajista jää nykyisin kokonaan tuen ulkopuolelle varojen puutteen vuoksi. Lisäksi omaishoitajien epäoikeudenmukainen verotus on korjattava.

Lapsiperheet

Lapsiperheiden köyhyysaste on lähes kolminkertaistunut vuosien 1995 ja 2007 välillä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen mukaan yli 150 000 suomalaislasta elää niin sanotun köyhyysrajan alapuolella. Lähes kaikissa Euroopan maissa myönnetään lapsiperheille erilaisia vähennyksiä verotuksessa. Suomi kuuluu niihin harvoihin maihin, joissa ei ole käytössä mitään puoliso- tai lapsikohtaista verovähennystä. Lapsiperheiden tuloverotus on kansainvälisesti vertaillen Suomessa kireämpää ja progressio ankarampaa kuin lapsettomien. Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen helpottamiseksi tulee ottaa käyttöön lapsen huoltajan ansiotulovähennys, joka suosii pienituloisia lapsiperheiden tu-

lonsaajia kohdistamalla heille erityisen ylimääräisen ansiotulovähennyksen.

Terveysvaikutteiset verot

Hallituksen linjaamat veronkorotukset niin alkoholin, tupakan, makeisten kuin virvoitusjuomienkin osalta ovat kannatettavia. Hyvä periaate on verottaa ankarammin sitä, mitä ihminen ei välttämättä tarvitse, ja kevyemmin sitä, mitä ihminen välttämättä tarvitsee. Tätä samaa periaatetta seuraten tulee lisäksi ottaa käyttöön Tanskan malliin toteutettava rasvaverotus, joka toisi valtiolle 100 miljoonaa euroa lisää tuloja. Budjetin tulopuolta voidaan kasvattaa myös aikaistamalla makeisveron käyttöönotto ja virvoitusjuomaveron korottaminen alkamaan jo ensi vuoden alusta lähtien sekä korottamalla tupakan yksikköveroa enemmän kuin hallitus on esittänyt eli 20 euroon /1 000 kpl.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2009

Päivi Räsänen /kd

ERIAVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Hallituksen esittämät toimet kuntien tukemiseksi ovat oikeansuuntaisia, mutta täysin riittämättömiä vastauksia vallitsevaan taloudelliseen ahdingoon. Taantuman ja taloudellisen epävarmuuden aikoina on erityisesti huolehdittava pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömien ja muiden pienituloisimpien toimeentulosta sekä tasa-arvoisesti saatavilla olevista palveluista.

Kunnissa paitsi palvelutarpeiden kasvu myös verotulojen väheneminen uhkaavat aiheuttaa mittavan vajeen tulojen ja arvioitujen menojen välille. Kun valtionosuuksillakaan ei kuntataloutta tarpeellisessa määrin tueta, joudutaan valtaosassa kunnista toteuttamaan mittavia säästötoimia. Opetustoimen supistusten lisäksi kunta-laisten terveyspalveluita ja vanhusten jokapäiväistä turvaa on jo päätetty monessa kunnassa karsia. On arvioitu, että ensi vuodesta tulee kunnille jopa vaikein sitten 1990-luvun alun syvän laman.

Myös kunta- ja palvelurakenneuudistuksen toteuttaminen tuo uusia tehtäviä sekä kuntahalintoon että palvelujen toteutuksen tasolle. Taloudellisen ahdingon mukanaan tuomat lisääntyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarpeet, vanhusten palvelutarpeiden kasvu, vammaispalvelulain uudistus sekä hallituksen esittämä kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuuden ikärajan poisto lisäävät kuntien taloudellista taakkaa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota tärkeisiin epäkohtiin sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä palvelujen rahoituksessa, mutta ei esitä selkeätä lisärahoitusta pienituloisimpien aseman tai kuntatalouden parantamiseen. Tästä syystä emme voi yhtyä valiokunnan lausuntoon.

Kuntien valtionosuuksiin 400 miljoonan euron lisäys

Kuntaliiton lausunnon mukaan pelkästään kuntouttavan työtoiminnan laajentaminen aiheuttaa kunnille arviolta 180 miljoonan lisäkustannukset. Lisämenoja aiheuttavat myös vammaispal-

velulain uudistuksen täysimääräinen voimaan saattaminen, vanhusten palveluihin tarvittavat selkeät parannukset samoin kuin työttömyyden kasvun aiheuttamat tarpeet sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Ikäihmisten määrän kasvaessa merkittävästi tulevina vuosina kasvavat myös heidän palvelutarpeensa huomattavasti. Tarvitaan panostusta ikäihmisten kotipalveluihin, mutta myös palveluasuntojen ja laitoshoidon laadun parantamiseen. Mikäli jo olemassa oleviin hoivapalveluiden laadun puutteisiin ei nyt tartuta ja edellytetä toimia palveluiden laadun varmistamiseksi, ollaan suurten ikäluokkien tullessa palveluiden piiriin kestäättömässä tilanteessa. Tämän vuoksi palveluiden laadun parantamisessa on edettävä nopeasti.

Ikäihmisten palveluiden laadun parantaminen tarkoittaa ennen kaikkea riittävän henkilöstömäärän takaamista palveluihin. Henkilöstöpuula on paikoin huutava. Sen helpottamiseen ja vanhuspalvelujen kehittämiseen tulee osoittaa lisämäärärahaa. Jotta resurssien kohdentaminen oikeaan tarkoitukseen varmistetaan, tarvitaan vanhustenhuollosta oma lakinsa.

Hallitus on myös jälleen esittämässä laitoshoidon asiakasmaksuisuuden korottamista 82 prosentista 85 prosenttiin asiakkaan tuloista. Paitsi että näin suuri asiakasmaksu on laitoshoidon asiakkaille epäoikeudenmukainen, on myös kuntatalouden kannalta kyseenalaista se, että hallitus "imuroi" ylimääräiset asiakasmaksutot jälleen kerran kunnilta valtiolle.

Viime vuonna säädetyillä vammaispalvelulain muutoksilla tavoitellaan subjektiivista oikeutta henkilökohtaiseen apuun vammaisille ja kehitysvammaisille. Rahoituksessa ja henkilökohtaisen avun järjestämisessä olevat puutteet uhkaavat kuitenkin jättää uudistuksen puolitiehen. Kuntaliitto on vammaispalvelulain valmistelusta lähtien arvioinut lain kustannusvaikutukset huomattavasti sosiaali- ja terveysministeriön arvioita (4,3 miljoonaa vuodelle 2010) suuremmiksi. Henkilökohtainen apu -jär-

jestelmän kehittämisen kustannuksiin olisi pitänyt valtion talousarviossa paremmin varautua.

Valiokunnan lausunnossa todetaan kuntien menojen kasvavan myös ennen taantumaa sovitujen palkankorotusten takia. On todettava, että kunta-alan palkkaneuvotteluissa vuonna 2007 tietyille työntekijäryhmille luvattiin järjestäytynisyyden perusteella muita parempi palkka. Tämä on työmarkkinajärjestöjen välinen asia. Kuitenkin julkisen sektorin vastuulla on huolehtia siitä, että samasta ja samanarvoisesta työstä maksetaan samanlaista palkkaa. Hallituksen on kannettava tästä vastuu turvaamalla kunnille riittävä rahoitus.

Valtionosuuksia on korotettava myös kuntien veronkorotusten välttämiseksi. Tuoreimpien tietojen mukaan veronkorotuksia suunnitellaan lähes sadassa Suomen kunnassa. Kuntaverojen kaltaisten tasaverojen korotukset kohdentuvat pieni- ja keskituloisiin suurituloisia kipeämmin.

Pienituloisimpien lapsiperheiden, työttömien ja eläkeläisten toimeentuloa parannettava

Toimeentulotuen hakemusten käsittelytilanne on edelleen useissa kunnissa huolestuttava, eikä ratkaisevaa käännettä parempaan ole saatu aikaan. Toimeentulotukilain asettamassa toimeentulotuen käsittelyn seitsemän päivän enimmäisajassa pysyminen aiheuttaa ongelmia monessa kunnassa ja etenkin suurissa kaupungeissa. Tukiakemusten määrän voimakas kasvu on pidentänyt yksittäisten hakemusten käsittelyaikaa ja osaltaan lisännyt hakemusten käsittelijöiden työpaineita. Ruuhkautuminen voi vaikuttaa myös päätösten laatuun. Myös näiden ruuhkien purkuun tarvitaan kunnissa lisäresursseja.

Kuntien talousahdingon ja tätä kautta tapahtuvien kuntapalvelujen supistusten vuoksi uhkaa kaikkein pienituloisimpien, toimeentulotuella elävien perheiden asema heiketä entisestään. Toimeentulotuessa lapsen perusosan tasoa onkin nostettava noin 30 eurolla kuukaudessa.

Ensisijaisten sosiaaliturvaetuuksien tasoa tulee nostaa niin, ettei niiden saajien tarvitse turvautua toimeentulotukeen säännöllisenä tukena. Toimeentulotukiriippuvuuden lieventämiseksi on nostettava yleisen asumistuen ja työttömyys-

päivärahojen tasoa sekä korotettava kunnallisverotuksen perusvähennyksen määrä 3 000 euroon.

Työttömän peruspäivärahan taso on jäänyt pahasti jälkeen yleisestä ostovoimasta, ja yhä useampi peruspäivärahan tai työmarkkinatuen saaja joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Yleistä asumistukea on korotettava ja asumistukijärjestelmää on muutettava joustavammaksi nostamalla enimmäisasumistukeen oikeutetut tulot tasolle, joka vastaa toimeentulotuen perusosan ja asumismenojen omavastuusuuden yhteistä määrää. Pinta-alaan liittyviä rajoituksia asumistuessa on lievennettävä.

Hallituksen kaavailemat kiinteistö- ja energiaverojen korotukset uhkaavat nostaa asumiskuluja, ja tämä vaikuttaa monen pientä kansan- ja työeläkettä saavan asemaan. Siksi myös eläkkeensaajien asumistukeen on tehtävä korotus. Asumistuen tason parantaminen ja asumiskustannusten enimmäismäärien korottaminen tukiehdoissa auttaa erityisesti sellaisia eläkeläisiä, jotka asuvat vuokra-asunnoissa alueilla, joilla asumiskustannukset ovat korkeat.

Olemme tehneet kaikista yllä mainituista esityksistämme talousarvioaloitteet.

Sosiaaliturvan muutoksenhaun käsittelyajat kohtuullisiksi

Huolimatta siitä, että sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan valitusruuhkista on keskusteltu jo vuosia, ei lautakunnan resursseja ole turvattu. Lautakunta ei ole havaituista puutteista, apulaisoikeuskanslerin huomautuksesta sekä ylipitkistä käsittelyajoista ja jutturuuhkasta huolimatta saanut esittämiään määrärahoja kuin vuonna 2007. Vuodelle 2010 lautakunta on esittänyt n. 4,9 miljoonan euron määrärahaa, ja budjettiesitys on jälleen alimitoitettu, vain n. 4,1 miljoonaa euroa. Budjetin perusteluiden mukaan ruuhkan purkamiseen liittyvät määräaikaikaiset lisäresurssit on tarkoitus poistaa vuoden 2010 päättyessä. Noin 30 000 valitusasian ruuhkan purkaminen kokonaan kestää kuitenkin nykyisillä sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan työntekijäresursseilla ja keskimääräisellä viime vuosien käsittelytahdilla vajaat kaksi vuotta ilman, että yhtään sinä aikana sisään tulevaa uutta vali-

tusta ratkaistaan. Lautakunnan määrärahoihin tulee tehdä 810 000 euron lisäys.

Valtionhallinnon tuottavuusohjelma on pysäytettävä

Valtionhallinnon tuottavuusohjelman seurauksena sosiaali- ja terveysministeriön ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) henkilöstö vähenee. THL:n rahoituksessa on noin 5,6 miljoonan euron vajuus, mikä edellyttää toiminnan huomattavaa supistumista vuoden 2010 aikana. THL:n rahoituksen leikkaaminen on hyvin huolestuttavaa silmälläpitäen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteita. Valtionhallinnon tuottavuusohjelma on muuttunut henkilöstön vähentämisohjelmaksi. Taloudellisen taantuman ja syvimpien työttömyysvuosien aikana on lisäksi nurinkurista vähentää julkishallinnosta noin 10 000 työpaikkaa. Hallituksen on syytä vahvistaa työllisyyttä ja myöhentää tuottavuusohjelman toimeenpanoa.

Korjausavustusten tuki kunnille ei voi odottaa
Kuntien korjausavustuksiin — homekoulujen, terveyskeskusten, vanhainkotien ja päiväkotien korjausinvestointeihin — myönnettävä määrära-

ha on jälkirahoitteinen ja maksetaan kunnille aikaisintaan vuonna 2012. Lisäksi se on riittämätön. Esitämme korjausavustuksiin myönnettävän määrärahan nostamista 20 miljoonaan ja sen maksamista kunnille heti ensi vuonna. Paitsi kansalaisten hyvinvoinnin kannalta on myös suhdannepoliittisesti järkevää tukea korjausrakentamishankkeita. Esitämme 20 miljoonan euron lisäystä opetus- ja sosiaali- ja terveystoimen rakennusten kosteusvaurioiden korjauksiin, esteettömyyden parantamiseen ja energiatehokkuuden parannuksiin.

Hallituksen budjettiesityksen mukaan kuntien korjausavustukset ovat jälkirahoitteisia, joten kunnat saisivat investoimansa rahat takaisin aikaisintaan vasta vuodesta 2012 lähtien. Kuntien talousahdingon takia on investointi- ja korjausrakentamisen tuki toteutettava rakennus-aikaisena rahoituksena.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2009

Anneli Kiljunen /sd
Satu Taiveaho /sd
Maria Guzenina-Richardson /sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on lausunnossaan vuoden 2010 talousarviosta ottanut ansiokkaasti kantaa useisiin tärkeisiin kysymyksiin, kuten Raha-automaattiyhdistyksen rahoihin ja kolmannen sektorin toimintaedellytyksiin, Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen voimavaroihin, lapsiin ja vanhuksiin sekä päihdehuoltoon. Keskeisimmät ongelmakohdat, kuntien talous ja valtionosuudet sekä sosiaalietuudet, jäävät valiokunnan lausunnossa kuitenkin liian vähälle huomiolle.

Valtionosuudet

Julkisen vallan tehtävä on huolehtia yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta tuottamalla verorahoitteisesti julkisia palveluita, joiden hankinta markkinahintaan yksityis-sektorilta vaarantaa pieni- ja keskituloisten edellytykset käyttää näitä palveluita. Kun rikkailta kerätään enemmän veroja kuin köyhiltä ja kun ne käytetään edullisten peruspalveluiden tuotantoon, turvataan parhaiten kaikille hyvä ja oikeudenmukainen elämä.

Kunnat ovat julkisten palveluiden tuotannon kannalta keskeisessä asemassa, koska ne ja niiden muodostamat kuntayhtymät tuottavat valtaosan näistä palveluista. Jotta kunnat pystyisivät kohtuudella hoitamaan tehtävänsä, niillä tulee olla riittävät taloudelliset edellytykset. Nyt ei ole niin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntien valtionosuudet näyttävät taas kerran bruttomääräisesti eli näennäisesti kasvavan runsaasti eli 566,2 miljoonaa euroa. Totuus on kuitenkin jälleen toisenlainen. Kun otetaan huomioon ns. kustannusneutraalit erät (mm. veromuutosten kompensaatio 375 miljoonaa euroa), jää jäljelle 250,9 miljoonaa euroa. Kun siitä puolestaan vähennetään indeksitarkistukset (125 miljoonaa euroa) sekä asukasluvun ja ikärakenteen muutokset (57,9 miljoonaa euroa), jää jäljelle 68 miljoonaa euroa.

Kun otetaan lisäksi huomioon hallituksen kunnille lisäämien ja pois ottamien tehtävien ai-

heuttamat kuntien menojen ja tulojen muutokset, jotka vähentävät kuntien tuloja nettona 14 miljoonalla eurolla, niin valtion toimenpiteiden seurauksena kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet kasvavat vain 44 miljoonalla eurolla. Se ei todellakaan riitä mihinkään.

Suomen Kuntaliiton tuoreessa lausunnossa valiokunnalle peruspalvelujen valtionosuusdistuksesta mainitaan (HE 174/2009 vp), että kuntatalouden kriisin ja palvelujen vaarantamisen takia valtionosuuksien lisätarve olisi vuoden 2010 talousarvioon ollut ainakin 250 miljoonaa euroa ja että hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2010 ehdotetut kuntien valtionosuuksien lisäykset eivät vastaa edes indeksitarkistuksia.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton vuosittain teettämässä Sosiaalibarometri-tutkimuksessa, jossa haastatellaan sosiaali- ja terveystoimen vastuuvirkamiehiä ja lautakuntien puheenjohtajia, ennakoivat kaikki vastaajat kahdeksan kolmesta vuodesta jatkuneeseen myönteiseen kehitykseen väestön kokonaisuhyvinvoinnissa merkittävää käännettä huonompaan. Palvelutarpeiden kasvun lisäksi kuntien taloudellinen tilanne on verotulojen romahtamisen seurauksena muuttunut kriittiseksi, ja säästöjen aikaansaamisen paine on suuri useissa kunnissa vuonna 2010. Sosiaalibarometrin mukaan kunnilla on rajalliset mahdollisuudet selviytyä tilanteesta ilman valtiovalan toimia. (STKL:n Sosiaalibarometri 2009, Yhteenveto ja johtopäätökset, s.159).

Tilanteessa, jossa yhä useamman kunnan talous ja sen myötä myös kyky tuottaa laadukkaita sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita uhkaavat vakavasti heikentyä, valtion taloudellinen tuki kunnille ei ole riittävä. Siksi esitän vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kannan mukaisesti, että valtiovarainvaliokunta lisäisi kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia 780 miljoonalla eurolla hallituksen esittämästä.

Vähimmäisetuudet

Tällä hetkellä pienimmät etuudet eivät turvaa ihmisarvoista elämää. Pienimpiin etuihin kohdis-

tuu myös ankarampi verotus kuin palkkatuloihin, joiden verotusta keventää erityisesti kunnallisverotuksen ansiotulovähennys ja muut pelkätään ansiotuloon kohdistuvat vähennykset.

Nurinkurista on sekin, että kun lapsilisään tehdään korotuksia, niin kaikkein vaikeimmassa asemassa olevilta korotus leikataan pois toimeentulotukea pienentämällä. Lapsilisän korotukset yli kaksilapsisille perheille jäävät saamatta kaikkein vaikeimmassa asemassa olevilta toimeentulotukea saavilta perheiltä ja yksinhuoltajilta, koska lapsilisän jokainen sentti leikkaa perheen toimeentulotukea.

Ehdotamme suurimmissa toimeentulovaikeuksissa olevien perheiden kasvatustehtävän tukemiseksi, että lapsen lapsilisän määrä kokonaisuudessaan tehdään etuoikeutetuksi tuloksi toimeentulotuen perusosaa laskettaessa.

Lisäksi ehdotamme perheiden tukeen lapsilisien korotusta. Jättämässämme talousarvioaloitteessa ehdotamme, että kaikkia lapsilisiä korotettaisiin 15 eurolla joko lakisääteisesti tai sitten lapsilisiin maksettavana ylimääräisenä lisänä.

Syyperusteinen vähimmäisturva

Kansaneläkkeen tasokorotus

Täyden kansaneläkkeen taso on erittäin alhainen kohonneisiin ja kohoaviin elinkustannuksiin nähden. Eläkkeensaajan asumistuen ja pienen eläkkeen indeksitarkistukset eivät riitä kohoavien vuokrien ja energialaskun kattamiseen. Pelkkää kansaneläkettä saavien ihmisten itsensä maksamat omavastuut terveydenhuollossa ovat Euroopan korkeimpia ja lääkkeiden korvaustaso alhaisimpia.

Vähimmäisturvan osalta vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa toimeentuloturvan vähimmäisetuuksien yhtenäistämistä ja tuloköyhyyden vähentämiseen tähtäävää sosiaalipoliittista linjausta. Vähimmäisturvan osalta ehdotamme perusturvan etuuksien yhtenäistämistä ja korottamista tällä hetkellä yksinäiselle tarkoitettun täyden kansaneläkkeen tasolle verottomana.

Ehdotamme yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen kuukausitason korottamista nykyisestä 584,13 eurosta kuukaudessa 700 euroon

kuukaudessa 1.7.2010 lukien. Ehdotuksemme yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen määrään nostaisi etuutta 115,87 euroa kuukaudessa.

Ehdotamme lisäksi avio- ja avoliitossa olevien eläkesyrjinnän lopettamista. Avio- ja avoliitossa olevien puolisoiden kansaneläke on vuonna 2009 66,01 euroa kuukaudessa pienempi kuin yksinäisellä henkilöllä. Suomessa työeläkevähenteistä kansaneläkettä sai vuoden 2008 lopussa noin 677 000 eläkkeensaajaa, joista noin 91 356 eläkkeensaajaa elää pelkän kansaneläkkeen varassa. Kansaneläkkeen määrä on riippuvainen siviilisäädystä. Kansaneläkelain mukaan puolison kansaneläke on alhaisempi kuin yksin elävän kansaneläke. Vuonna 2009 yksin elävä eläkeläinen saa täyttä kansaneläkettä 584,13 ja puoliso 518,12 euroa kuukaudessa.

Suomessa sosiaalimenojen taso bruttokansantuotteen arvoon suhteutettuna on kansainvälisesti vertaillen vaatimaton. Kansainvälisessä vertailussa Suomen sosiaalimenot ovat selvästi alemmalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa, Saksassa ja Ranskassa. Vertailun tulos ei johdu tilastointitapojen eroista. Suomessa useimmat etuudet ovat veronalaisia eikä verotukia ole lainkaan, toisin kuin useissa vertailumaissa. Pienten sosiaalimenojen tärkein selitys on sosiaaliturvatuksien alhainen taso. Monien tutkijoiden mielestä havainto sosiaalimenojen alhaisesta tasosta bkt-arvoon nähden Suomessa on selkeästi yhteydessä köyhyysasteen ja tuloerojen kasvuun.

Ehdotuksemme sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahaetuuksiksi

Ehdotamme sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahojen, kuten sairaus-, äitiys-, vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan sekä kuntoutusrahojen, korottamista nykyisestä 551,04 eurosta kuukaudessa 700 euroon kuukaudessa, mikä on myös ehdotuksemme yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen tasoksi 1.7.2010 lukien. Sairausvakuutuksen päivärahaa maksetaan nykyisten säännösten mukaan kuukaudessa noin 25 päivältä, joten ehdottamamme uusi vähimmäispäivärahan taso kuukauden 25 maksupäivän mu-

kaan laskettuna olisi nykyisen 22,04 euron sijasta 32,55 euroa päivässä. Vuoden alusta korotus olisi — siirryttäessä 5 päivänä viikossa maksatukseen — 10,51 euroa päivässä.

Työttömyysturvan osalta

Ehdotamme työmarkkinatuen ja työttömyysturvan peruspäivärahan korottamista nykyisestä 551,04 eurosta kuukaudessa 700 euroon kuukaudessa 1.7.2010 lukien (32,55 euroa/päivä, korotus nykyiseen 6,93 euroa/päivä), mikä on myös ehdotuksemme yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen tasoksi 1.7.2010 lukien.

Aloitteemme mukaan työmarkkinatuki ja työttömyysturvan peruspäivärahan taso kytkettäisiin suoraan kansaneläkelaisissa olevaan säännökseen yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen määrästä. Eläketason myöhemmät muutokset nostaisivat ehdottamallamme tavalla automaattisesti työmarkkinatukea ja työttömyysturvan peruspäivärahaa.

Ehdottamamme päivärahamuutos yhdessä ehdottamamme kunnallisverotuksen perusvähennyksen korotuksen (1 480 eurosta 3 000 euroon) kanssa lisäisi työmarkkinatuen saajan nettotuloja noin 179 eurolla kuukaudessa keskimääräisellä kunnallisverolla (18,55 prosenttia) laskettuna. Toimeentulotuen perusosan osalta ehdotamme, että toimeentulotuen perusosaa nostettaisiin nykyisestä 417,45 eurosta kuukaudessa 517,45 euroon kuukaudessa ja täysi-ikäisen, vanhempiensa luona asuvan tukitasoa nostettaisiin 73 prosentista 85 prosenttiin täyden perusosan määräästä.

Vasemmistoliitto ehdottaa nykyisen tarveharkinnan poistamista kokonaan työmarkkinatuesta yksilölliseen työttömyysturvaan kuulumattomana köyhäinhuoltovaltion jäänteinä. Uudistus merkitsisi työmarkkinatuella olevan kohtelun yhdenmukaistamista ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevan vastaavaan. Ehdotuksemme poistaisi työttömän työmarkkinatuen riippuvuuden puolison tuloihin ja työttömän omiin pääomatuloihin. Samalla poistaisimme erään työllistymistä estävän ja köyhyysloukkua ylläpi-

tävän mekanismin syyperusteisesta vähimmäisturvasta.

Niin ikään työllistymisen helpottamiseksi ehdotamme, että asumistuessa ja toimeentulotuen etuuden tulosidonnaisuutta lievennettäisiin oleellisesti nykyisestä. Ehdotamme asumistukilakiin muutosta, joka mahdollistaisi kaikille työttömille työnhakijoille ottaa vastaan alle kuuden kuukauden mittaisia työsuhteita ilman, että ansiotulot leikkaisivat asumistukea. Samoin ehdotamme, että toimeentulotuen saaja voisi ansaita 30 prosenttia ansiotuloista ja enintään 300 euroa kuukaudessa (nykyisen 20 prosentin ja 150 euroa kuukaudessa sijasta) ilman, että tällaiset vähäiset ansiotulot leikkaisivat toimeentulotukea. Ehdotuksilla pyritään myös niin sanottujen byrokratialoukkujen purkamiseen.

Uudistettu perusturva tulisi kokonaisuudessaan sitoa indeksiin. Tähän astihan esimerkiksi opintotuessa ei ole ollut indeksidonnaisuutta varmistamassa sen tasoa.

Tavoitteenamme on, ettei alle 10 000 euron vuositulosta maksettaisi veroa. Ensi vaiheessa pienten etuuksien verotusta kevennettäisiin nostamalla perusvähennys 3 000 euroon hallituksen ehdottamasta 2 000 eurosta. Uudistuksen kokonaiskustannus olisi kaikkiaan 450 miljoonaa euroa vuositasolla.

Perusturvan tasojen yhtenäistäminen antaa myös mahdollisuuden edetä perustulon (kansalaistulon) suuntaan silloin, kun siihen on yhteiskunnassa valmiutta.

Vanhusten asema

Hallitus on kirjoittanut ohjelmaansa kauniita sanoja vanhusten asemasta. Voimavaroja niiden toteuttamiseen ei kuitenkaan ole esitetty riittävästi tässäkin budjetissa. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on esittänyt säädettäväksi vanhuspalvelulain (2006) ja lain ikäihmisten hoivasta (2008), jotka takaisivat riittävän turvan kaikille vanhuksille. Niiden kustannukset olisivat valtiolle noin 100—150 miljoonaa euroa. Ehdotimme erillisellä talousarvioaloitteella 100 miljoonan euron lisäystä.

Omaishoidon tuen kehittäminen ja vaikeavammaisten avustajapalvelut

Myös omaishoidon tuen kehittäminen on jäänyt budjetissa edelleen resursoimatta. Siihen tarvitaan vähintään 120 miljoonaa euroa hallitusohjelmakaudella. Samoin hallitus lupasi ohjelmassaan kehittää vammaisten avustajapalveluita vaiheittain. Nyt pää on budjettiesityksessä saatu myönteisesti auki, mutta osoitettu 2 miljoonaa on naurettava, kun vähimmäistarve on 40 miljoonaa.

Sosiaaliturvan hakijoiden oikeusturvassa edelleen vakavia puutteita

Sosiaaliturva-asioden oikeudellisessa muutoksenhaussa on kysymys asioista, jotka liittyvät erilaisiin kansalaisten kriisi- ja muutostilanteisiin, kuten sairauteen, työkyvyttömyyteen ja kuntoutuksen tarpeeseen.

Vuonna 2006 Vanhasen I hallitus vei enemmistöllään eduskunnassa läpi esityksen (laki sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta), jolla sosiaaliturvan muutoksenhaussa tarkastuslautakunnan nimi muuttui sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnaksi ja jolla lakkautettiin Kansaneläkelaitoksen yhteydessä toimivat alueelliset sosiaalivakuutuslautakunnat. Uudella lailla siirrettiin alueellisten lautakuntien tehtävät Helsingissä toimivalle sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle (entinen tarkastuslautakunta). Laki lakkautti jo yli 40 vuotta toimineet alueelliset sosiaalivakuutuslautakunnat Lahdesta, Turusta, Seinäjoelta, Kuopiosta ja Oulusta (StVM 34/2006 vp — HE 167/2006 vp).

Arvioimme vuonna 2006 omassa vastalauseessamme (StVM 34/2006 vp — Vastalause 1) lainmuutosta muun muassa siten, että se pidentää entisestään pitkiä valitusaikoja (Helsingissä

kokonaisvalitusaika oli tuolloin jo 1,5 vuotta) ja että uusi laki poistaa valitusten käsittelystä paikallisen asiantuntemuksen, mikä saattaa heikentää valittajien oikeusturvaa ja on vastoin asioiden käsittelyn läheisyysperiaatetta. Arviomme tulevasta kehityksestä on nyt osoittautumassa oikeaksi.

Lisäksi vuoden 2008 lainuudistuksella valitusasioiden käsittelyaikoja oli määrä lyhentää keskimääräisestä 13 kuukaudesta 6 kuukauteen (StVM 8/2008 vp — HE 58/2008 vp). Uusimmat sosiaali- ja terveystieteiden saamat tiedot kertovat kuitenkin, että keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2008 sosiaaliturvan muutoksenhaussa kokonaisuudessaan on vain kasvanut ja että käsittelyaika on noin 16 kuukautta. Edellisestä vuodesta valituksen keskimääräinen käsittelyaika on pidentynyt 3 kuukaudella. Mielestäni tällaiset valitusajat sosiaaliturvaetuksissa ovat täysin kohtuuttomia.

Valtion talousarviossa vuodelle 2010 sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle on varattu 4,1 miljoonaa euroa. Lautakunnan oma tavoite vuodelle 2010 on, että keskimääräinen käsittelyaika muutoksenhakulautakunnassa lyhenisi kuukaudella vuoteen 2009 verrattuna. Varattu määräraha on riittämätön, ja sitä tulisikin eduskunnan budjettikäsittelyssä korottaa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valtiovarainvaliokunta lisää 780 000 000 euroa momentille 28.90.30 sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuteen ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2009

Erkki Virtanen /vas